

VRIJE RUIMTE

NAAR EEN DUURZAME RUIMTELIJKE INRICHTING

Jacqueline Cramer

Het vakgebied ruimtelijke ordening is relevanter dan ooit. Het is in wezen een metadiscipline die diverse beleidsterreinen en dus vakgebieden overspant. De naam zegt het al: het ordenen van de ruimte. In die ruimte moeten uiteenlopende functies worden vervuld en belangen tegen elkaar worden afgewogen. De urgentie daarvan groeit. De maatschappelijk trend is dat steeds meer mensen gaan wonen in verstedelijkte gebieden. Nu is dat ruim 50% van de wereldbevolking, maar in 2050 zal dit naar verwachting ongeveer 70% of meer zijn. Om de steden leefbaar, veilig, gezond en sociaal economisch vitaal te houden, kunnen we niet op de oude voet doorgaan. We zullen steeds meer functies binnen deze stedelijke gebieden moeten vervullen en afstemmen op elkaar. En wel zo dat we steden in alle opzichten krachtig houden. Het overkoepelend begrip om dit te realiseren is duurzaamheid. Daarmee bedoel ik het vinden van een optimale balans tussen welzijn, welvaart en ecologische kwaliteit. Ruimtelijke ordening en duurzame ontwikkeling zijn daarom twee kanten van eenzelfde medaille.

Bovenstaand uitgangspunt heb ik zelf als Minister van Milieu en Ruimte consequent getracht toe te passen. Dat is niet eenvoudig. Want we zijn allemaal gewend om te denken vanuit een bepaalde invalshoek en daarbij specifieke kennisvelden te gebruiken. Mijn ervaring is dat juist deskundigen op het gebied van ruimtelijke ordening en stedenbouw opgeleid zijn om vanuit dit brede, integrale perspectief te denken en handelen. Zij zijn ervoor geëquipeerd om kennis van verschillende disciplines te mobiliseren en vervolgens te integreren. Specialisten blijven natuurlijk nodig om de disciplinaire kennis aan te leveren. Maar generalisten zouden in staat moeten zijn verschillende vakgebieden met elkaar te verbinden. We noemen dat ook wel 'T-shaped learning'. De verticale poot van de T vertegenwoordigt de disciplinaire invalshoeken en het horizontale dak van de T de generalisten die uiteenlopende kennis kunnen toepassen op integrale wijze.

Voor mij vertegenwoordigen mensen opgeleid in ruimtelijke ordening en stedenbouw deze generalisten. Zij moeten niet alleen kennis uit diverse velden kunnen integreren maar ook diverse beleidsterreinen op elkaar af kunnen stemmen. Doordat we steeds meer functies en belangen in ruimtelijke ontwikkeling met elkaar moeten verenigen, neemt de complexiteit van besluitvorming toe. We zullen daarom dergelijke beleidsprocessen slim moeten

regisseren. Was het vroeger zo dat met name de overheid zich hiervoor als hoeder van het gemeenschappelijk goed opwierp, nu zien we steeds vaker dat beleid ontwikkeld en uitgevoerd wordt in nauwe samenwerking met burgers, bedrijven en kennisinstellingen (de 'quadrupte helix'). Slimme regie is meer dan ooit nodig om toekomstbestendige keuzes te maken vanuit een integrale visie en strategie. Daarbij is vroegtijdige betrokkenheid van alle relevante stakeholders cruciaal. De overheid heeft een regierol, het bedrijfsleven een rol in het combineren en toepassen van kennis en het creëren van business, de kenniswereld een rol in de kennisontwikkeling en de burgers een rol in het delen van ervaringskennis met betrekking tot een bepaald leefgebied ('citizen science').

Integraal ontwikkelen van de leefomgeving betekent dat we 'out of the box' en toekomstgericht moeten ontwerpen. De ruimtelijke ordening gaat niet meer alleen over de bovengrond maar ook over de afstemming met de functies die de ondergrond kan vervullen. Een voorbeeld: bij de grondige renovatie van het Stationsgebied Utrecht wordt de stationslocatie en het omliggende gebied met

woningen, winkels, kantoren, hotels, vergaderlocaties, uitgaanscentra en de Jaarbeurs in twee fasen gerenoveerd. In deze herontwikkeling wordt de ondergrond integraal meegenomen, omdat deze allerlei functies moet gaan vervullen, waaronder energievoorziening via opslag van warmte en koude, transport via buizen en leidingen, ondergrondse

infrastructuur, grondreiniging (d.m.v. een 'bio-wasmachine') en (drink)watervoorziening. Duurzaamheid wordt hier uitdrukkelijk als leidraad voor het ontwerpproces beschouwd. Dat leidt tot allerlei vernieuwing op het gebied van energie, water en grondstoffenbeheer, duurzame mobiliteit en sociaal economische versterking van het gehele gebied, inclusief de nabijgelegen woonwijk Lombok. Zo'n complex renovatieproces managen vergt grote stuurmanskunst. Genoeg werk aan de winkel dus, voor professionals op het gebied van ruimtelijke ordening en stedenbouw!

Ruimtelijke wetenschappers zijn generalisten

Jacqueline Cramer (J.M.Cramer@uu.nl) is hoogleraar duurzaam innoveren aan de Universiteit Utrecht en ex-minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.